

eul_wid: qng-aa

Ἑρμογένης ὁ Ταρσεύς · Hermogenes of Tarsus

On the Method of Awesomeness

Περὶ μεθόδου δεινότητος

Period: *Ῥωμαϊκή* [Roman](#)
Dialect: *Ἀττικίζουσα τεχνική* [Atticizing Technical](#)
Domain: *Ῥητορική* [Oratory](#)
Format: *Λόγος* [Oration](#)

- 1 (t) ΠΕΡΙ ΜΕΘΟΔΟΥ ΔΕΙΝΟΤΗΤΟΣ Πᾶν μέρος λόγου εὔρηται μὲν ἐπὶ μηνύσει πράγματος, καιροῦ δὲ ἰδίου τυχόν, ὁ δὲ καιρὸς κατὰ ἥθους προσθήκην γινόμενος ἰδίαν διάνοιαν ἀπεργάζεται, οὐ μόνον ἰδίαν, ἀλλὰ καὶ διάφορον, οὐ μόνον διάφορον, ἀλλὰ καὶ διαφόρους, οὐ μόνον διαφόρους, ἀλλὰ καὶ ἐναντίας, οἷον κακοῦργος πᾶς ὁ κακὸν τι ἐργαζόμενος, ἰδίως δ' ὁ κλέπτης. διάφορον δέ, οἷον δημηγορεῖν τὸ ἐν δήμῳ ἀγορεύειν, ἰδίως δὲ τὸ κεχαρισμένα λέγειν καὶ τὸ ἀπαίδευτα λέγειν. διαφόρους δέ, οἷον ἄνθρωπος γένους ὄνομα καὶ ἥθους ἡμέρου καὶ τύχης ὄνομα καὶ πανουργίας. ἐναντίας δέ, ὡς τὸ «μεῖναιτ' ἐπὶ χρόνον», τὸν πολύν, τὸν ὀλίγον, καὶ παρὰ Πλάτωνι «χρόνον» δὴ τὸν πολὺν δηλοῖ· καὶ τὸ «αὐτός, ὦ Φαίδων, παρεγένου; αὐτός, ὦ Ἐχέκρατες»· ὁ μὲν γὰρ ἤρετο ὡς θαυμάζων καὶ μακαρίζων τὸν παραγενόμενον, ὁ δὲ ἀποκρίνεται σεμνυνόμενος καὶ μεγαφρονῶν. Περὶ πάσης λέξεως. ^[16]
- 2 (t) Πάσης λέξεως τῆς ἀγνοουμένης ἐν πεζῷ λόγῳ τρεῖς μέθοδοι τῆς εὐρέσεως· ἡ γὰρ ἐθνικὴ ἐστὶν ἡ λέξις ἡ τεχνικὴ ἡ νομικὴ. ὁ γοῦν παρασάγγης οὐκ οἶδα τίς ἐστὶν· ἐθνικὸν γάρ ἐστι καὶ Περσικὸν ὁδοῦ μέτρον, οἱ τριάκοντα στάδιοι· σχοῖνος δὲ Αἰγύπτιον, οἱ ἐξήκοντα στάδιοι. νομικὸν δὲ ὄνομα τὸ τοιοῦτον «πομπεύειν ἀντὶ τοῦ κατηγορεῖν εἴλετο»· ἐν Ἀθήναις τοῖς Διονυσίοις ἐπόμεπυν καὶ ἀλλήλοις διελοιδороῦντο καὶ τοῦτο ἐκαλεῖτο πομπεύειν· καὶ ἡ εἰσαγγελία καὶ ἡ φάσις καὶ ἄλλα τοιαῦτα ὀνόματα νομικά ἐστι. τεχνικά δὲ ἐκεῖνα· «ζεύζαντες τὰς παλαιὰς ναῦς» ναυπηγικὸν ὄνομα, καὶ δις διὰ τεσσάρων μουσικόν, καὶ μοσχεύειν γεωργικόν, καὶ ὅσα τοιαῦτα. Περὶ τῶν κατὰ τὴν λέξιν ἀμαρτημάτων. ^[13]
- 3 (t) [t2] Τὰ ἀμαρτήματα κατὰ τὴν λέξιν κατὰ δύο τρόπους γίνεται, ἀκυρίαν καὶ παραφθοράν· ἀκυρίαν μὲν, οἷον, ἐὰν εἴπῃ τις ἔρωτῶ καὶ παρακαλῶ· ἀντὶ τοῦ δέομαι, ἀκύρως εἶρηκε· τὸ μὲν γὰρ παρακαλεῖν ἢ καλεῖν ἐστὶν ἢ προτρέπεσθαι, τὸ δὲ ἐρωτᾶν πυνθάνεσθαι. παραφθοράν δέ, οἷον, ὁ καλοῦσι διάζωμα, ἐὰν τις εἴπῃ διαζώστραν ἢ τὸ αἰμωδεῖν ἀμμωδεῖν καὶ τὰ τοιαῦτα. Πότε ταυτότητι ὀνομάτων χρησόμεθα καὶ πότε ποικιλίᾳ.
- 4 (t1) Πότε ταυτότητι ὀνομάτων χρῆσόμεθα καὶ πότε ποικιλίᾳ; ταυτότητι μὲν, ὅταν τοῦ πράγματος ἐν ὄνομα ᾗ τὸ ἐναργέστατον· τότε γὰρ οὐ ζητεῖν δεῖ χορηγίαν ἀφανίζουσιν τὴν ἐνάργειαν τοῦ πράγματος, ἐὰν δὲ τις παραλάβῃ, ἐπιδείξιν μὲν ἄκαιρον ἐποίησατο, τὴν χρεῖαν δὲ ἀπολώλεκε τῆς συγγραφῆς. Ὅμηρος «ὥς δὲ χιῶν κατατήκετ' ἐν ἀκροπόλοισιν ὄρεσσι, ἦν τ' Εὐρος κατέτηξεν, ἐπὶ Ζέφυρος καταχεύῃ, τηκομένης δ' ἄρα τῆς ποταμοὶ πλήθουσι ῥέοντες· ὥς τῆς τήκετο καλὰ παρήια δακρυχεοῦσης.» οὔτε τὸ λείβεται οὔτε τὸ χεῖται οὔτε τὸ λύεται οὕτως

ἀρμόζει ὡς τὸ 'τήκεται'· ὄψις γάρ ἐστι χιόνος ἀναλίσκομένης ἢ τηκεδών. Ὅταν δὲ πολλὰ ὀνόματα ἔχη τις ἰσότημα καὶ ὁμοίως ἔχοντα ἐνάργειαν χρήσιμον, ἢ ποικιλία ἀρμόζει, οἷον Ὅμηρος «ὥς δ' ὅταν ὠδίνουσιν ἔχη βέλος ὅξυ γυναιῖκα, δριμύ, τό τε προεῖσι μογοστόκοι εἰλεῖθυσιν, Ἥρης θυγατέρες πικρὰς ὠδίνας ἔχουσαι»· ἔχομεν ὅξυ, δριμύ, πικρόν, ἐπεὶ δ' οὐκ ἔχει ἄλλο ἰσότημον, ἐπὶ τὸ πρῶτον ἐπανέρχεται «ὥς ὅξεϊ' ὀδύναι δύνον μένος Ἀτρείδαο». καὶ ὁ Θουκυδίδης ἐν τῷ προοιμίῳ τεκμήριον, σημεῖον, παράδειγμα, μαρτύριον, καὶ αἰεὶ κύκλον ποιεῖται τῶν ὀνομάτων· «ἐκ δὲ τεκμηρίων, ὧν ἐπὶ μακρότατον σκοποῦντί μοι πιστεῦσαι ξυμβαίνει», καὶ «μαρτύριον δὲ Δήλου γὰρ καθαιρομένης ὑπὸ Ἀθηναίων», καὶ «σημεῖον δ' ἐστὶ ταῦτα τῆς Ἑλλάδος ἔτι οὕτω νεμόμενα περὶ τε Λοκροὺς τοὺς Ὀζόλας καὶ Αἰτωλοὺς καὶ Ἀκαρνᾶνας», καὶ «παράδειγμα τόδε τοῦ λόγου οὐκ ἐλάχιστόν ἐστι διὰ τὰς μετοικίας ἐς τὰ ἄλλα μὴ ὁμοίως αὐξηθῆναι». Περὶ περιττότητος. ^[31]

5 (τ) Ἡ περιττότης ἐστὶ διπλῇ, καὶ κατὰ λέξιν καὶ κατὰ γνώμην· ἐκατέρα δὲ διπλῇ, καὶ ἢ κατὰ λέξιν καὶ ἢ κατὰ γνώμην, καὶ ἢ μὲν κατὰ λέξιν γίνεται διατριβῇ καὶ πλήθει, ἢ δὲ κατὰ γνώμην κατὰ ἐπενθυμήσεις καὶ λόγων καθολικῶν τοῖς ἰδίους συμπλοκῇν. Διατριβὴ ἐστὶ βραχέος διανοήματος ἡθικοῦ ἔκτασις, ἵνα ἐμμεῖνῃ τὸ ἥθος τοῦ λέγοντος ἐν τῇ γνώμῃ τοῦ ἀκούοντος, οἷον 'τὴν μὲν ὕβριν Μειδίου πάντες ἴστε', ἐξέτεινε δ' αὐτὸ οὕτως «τὴν μὲν ἀσέλγειαν καὶ τὴν ὕβριν, ἥ πρὸς ἅπαντας αἰεὶ χρήται Μειδίας, οὐδένα οὐθ' ὑμῶν οὔτε τῶν ἄλλων πολιτῶν ἀγνοεῖν οἶμαι»· καὶ τὸ Περὶ τοῦ στεφάνου προοίμιον ὁμοίως ἔχει. Πλήθος δὲ ἐστὶ ποικίλων ὀνομάτων ἰσοτίμων ἐπίχυσις εἰς κίνησιν ἡθους, οἷον «τοῦ δὲ παρόντος ἀγῶνος ἢ προαίρεσις αὐτῇ ἐχθροῦ μὲν ἐπήρειαν ἔχει καὶ ὕβριν καὶ λοιδορίαν καὶ προπηλακισμόν ὁμοῦ καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα», ὅπου καὶ τὸ πλήθος ἔδειξεν εἰπὼν 'ὁμοῦ'. Ἡ δὲ ἐπενθύμησις ἐστὶν ἐνθύμημα ἐπιφερόμενον, ὃ μὴ προστεθὲν μὲν οὐ ποθεῖται, προστεθὲν δὲ τὸ πᾶν ὠφελεῖ. οἱ δὲ καθολικοὶ λόγοι δηλον ὅ τί ποτέ εἰσι. παραδείγματα καὶ τῶν ἐπενθυμήσεων καὶ τῶν καθολικῶν λόγων παραλλάξ εἰσιν, ὡς ἐν τῷ Θουκυδίδου ἐπιταφίῳ· ὧν ὁ καιρὸς οὗτος· πρὸς μὲν τὰ σκληρὰ καὶ αὐθάδη διανοήματα ἐπενθυμήσεις παραλαμβάνονται, ἵνα μαλάξωσι τὰ ἥθη, πρὸς δὲ τὴν πίστιν τῶν ἰδίων λόγων οἱ κοινοὶ λόγοι καὶ καθολικοί. ἀμφοτέρων δ' ἦν ἐν τῷ ἐπιταφίῳ χρεια· καὶ γὰρ αὐθαδέες ἐστὶ καὶ ἄπιστον τὸ λέγειν 'οὐκ ἔδει λέγεσθαι ἐπιτάφιον', τῶν πάλοι οὕτω δοκιμασάντων. πρὸς μὲν οὖν τὸ αὐθαδὲς αἱ ἐπενθυμήσεις, πρὸς δὲ τὸ ἄπιστον οἱ καθολικοὶ λόγοι. Τῶν δὲ αὐθαδῶν καὶ τολμηρῶν διανοημάτων θεραπείαι καὶ παραμυθίαι δύο, ἢ βραχεῖα προσθήκη ἢ ὁμολογία τοῦ τολμήματος. ^[30]

6 βραχεῖα μὲν οὖν προσθήκη οὕτως «ὁ μὲν οὖν παρῶν καιρὸς, ὃ Ἀθηναῖοι, μονονουχὶ λέγει φωνὴν ἀφιεῖς, ὅτι τῶν πραγμάτων ὑμῖν ἐκείνων αὐτοῖς ἀντιληπτέον ἐστί» καὶ πάλιν ἀλλαχοῦ «ὥσπερ ἐωλοκρασίαν τινά μου τῆς ἑαυτοῦ πονηρίας κατασκεδάσας» καὶ Πλάτων «ἄλμυράν ἀκοὴν ἀποκλύσασθαι ποτίμῳ λόγῳ», αὐθαδὲς τοῦτο· τίς οὖν ἢ βραχεῖα προσθήκη; «οἷον ἄλμυράν ἀκοὴν». — Ὁμολογία δὲ τοῦ τολμήματος, ὡς ἐν τῷ Κατὰ Τιμοκράτους «καὶ γὰρ εἰ φορτικός ὁ λόγος εἶναι δοκεῖ, ὅμως ἐρῶ ἀποκτείνετε αὐτόν, ἵνα τοῖς ἀσεβέσιν ἐν Αἰδοῦ θῇ τοῦτον τὸν νόμον». Περὶ παραλείψεως καὶ ἀποσιωπήσεως. ^[13]

7 (τ) Πότε παράλειψις καὶ ἀποσιώπησις γίνεται; ὅταν βουλευθῶμεν τὴν ὑπόνοιαν μείζονα καταστήσαι τοῦ πράγματος ἐν τῇ γνώμῃ τῶν ἀκουόντων, ἢ λέγομεν· οἷον λάβωμεν πρῶτον ἐκ τοῦ λόγου παράδειγμα 'πῶς οὗτος κέχρηται τῷ πατρί'; λέγω ἴσως ἢ ἀντεῖπεν ἢ οὐκ ἐπέισθη, ἢ δὲ ἀποσιώπησις μείζονα τὴν ὑπόνοιαν πεποίηκεν, ὡς 'ἐπιβουλεύων τῷ πατρί'. Δημοσθένους δὲ τῇ ἀποσιωπήσει τῇ τελείᾳ οὕτως κέχρηται ἐν τῷ Περὶ τοῦ στεφάνου «ἀλλ' ἐμοὶ μὲν—οὐ βούλομαι δὲ δυσχερὲς οὐδὲν εἰπεῖν ἀρχόμενος τοῦ λόγου». Ἐν προσποιήσει δὲ παραλείψεως μνήμη τῶν πραγμάτων κατὰ τρεῖς τρόπους γίνεται, ἥτοι ὅταν μικρὰ μὲν ἦ τὰ πράγματα, χρήσιμα δὲ τῷ λέγοντι· ἢ ὅταν ἦ γνώριμα, διὰ μὲν τὸ γνώριμα εἶναι φησὶ παραλιπεῖν, διὰ δὲ τὸ

χρήσιμα εἶναι λέγει αὐτά· ἢ ὅταν ἐπαχθῇ ἢ, χρήσιμα δὲ τῷ λέγοντι, διὰ μὲν τὸ ἐπαχθῇ εἶναι φησὶ παραλιπεῖν, διὰ δὲ τὸ χρήσιμα εἶναι λέγει αὐτά. Παραδείγματα τούτων, τῶν μὲν μικρῶν ἐν τῷ Κατὰ Μειδίου «ὅσα μὲν οὖν ἢ τοὺς χορευτὰς κωλύων ἀφεθῆναι τῆς στρατείας ἠνώχληκεν, ἢ προβαλλόμενος καὶ κελεύων ἑαυτὸν εἰς Διονύσια χειροτονεῖν ἐπιμελητήν, ἢ τᾶλλα ὅσα τοιαῦτα, ἐάσω», εἶτα τὴν αἰτίαν ἐπιφέρει τοῦ προσποιεῖσθαι παραλιπεῖν «οὐ γὰρ ἄγνωστος τοῦθ', ὅτι τῷ μὲν ἐπηρεαζομένῳ τὴν αὐτὴν τούτων ἕκαστον ὀργὴν ἦνπερ ἄλλ' ὅτι οὖν τῶν δεινοτάτων παρίστη, ὑμῖν δὲ τοῖς ἔξω τοῦ πράγματος οὖσιν οὐκ ἂν ἴσως ἄξια αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ ἀγῶνος φανείη». —Τῶν δὲ γνωρίμων ἐν τῷ Περί τῆς ἀτελείας «ἐγὼ δ' ὅτι μὲν τινῶν κατηγοροῦντα πάντας ἀφαιρεῖσθαι τὴν δωρεὰν τῶν ἀδίκων ἐστίν, ἐάσω», εἶτα τὴν αἰτίαν ἐπιφέρει τοῦ προσποιεῖσθαι παραλιπεῖν «καὶ γὰρ εἴρηται τρόπον τινὰ καὶ ὑφ' ὑμῶν ἴσως γινώσκεται». —Τῶν δὲ ἐπαχθῶν παράδειγμα ἐν τῷ Περί τοῦ στεφάνου «ἐν μὲν δὴ τοῖς ἰδίοις εἰ μὴ πάντες ἴστε ὅτι κοινὸς καὶ φιλόανθρωπος καὶ πᾶσι τοῖς δεομένοις ἐπαρκῶν, σιωπῶ καὶ οὐδὲν ἂν εἴποιμι περὶ αὐτῶν, οὔτε εἴ τινας ἐκ τῶν πολεμίων ἐλυσάμην, οὔτε εἴ τισι θυγατέρας ἀποροῦσι συνεξέδωκα», εἶτα τὴν αἰτίαν τοῦ παραλιπεῖν ἐπιφέρει «ἐγὼ νομίζω τὸν μὲν εὖ παθόντα δεῖν μεμνηθῆσθαι παρὰ πάντα τὸν χρόνον, τὸν δ' εὖ ποιήσαντα εὐθὺς ἐπιλελῆσθαι, εἰ δεῖ τὸν μὲν χρηστοῦ, τὸν δὲ μὴ μικροψύχου ποιεῖν ἔργον ἀνθρώπου. τὸ δὲ τὰς ἰδίας εὐεργεσίας ἀναμιμνήσκειν μικροῦ δεῖν ὁμοίον ἐστὶ τῷ ὀνειδίζειν». Περί περιπλοκῆς. ^[44]

- 8 (τ) Τὸ περιπλέκειν διαβάλλεται μὲν ὡς κακία τοῦ λέγειν, εἰ δὲ ἐν καιρῷ γίγνοιτο, ζηλωτὸν ἂν σχῆμα εὐρεθείη. καιρὸς οὖν τῆς περιπλοκῆς τῶν λόγων τριπλοῦς. περιπλέκομεν γάρ, ἥτοι ὅταν αἰσχροῦ ἢ τὰ λεγόμενα φυλαττόμενοι γὰρ τὴν ἀπρέπειαν τοῦ λόγου αὐτῷ τῷ περιπλέκειν δηλοῦμεν ἢ ἔλομεν εὐπρεπῶς καὶ πικρότερον τὸν λόγον ποιούμεθα· ἢ ὅταν λυπηρὰ ἢ τοῖς ἀκούουσιν, ἢ ὅταν ἐπαχθῇ τοῖς λέγουσι. Παραδείγματα τῶν μὲν αἰσchrῶν ἐν τῷ Κατὰ Τιμάρχου φησὶν Αἰσχίνης «εἰδὼς δ' αὐτὸν ἔνοχον ὄντα», θέλει μὲν εἰπεῖν «τῇ πορνείᾳ», φυλαττόμενος δὲ τὸ αἰσχρὸν περιπλέκει λέγων «οἷς ὀλίγῳ πρότερον ἠκούσατ' ἀναγινώσκοντος τοῦ γραμματέως». —Τῶν δὲ λυπηρῶν ὁ Δημοσθένης, ὡς ἐν τοῖς Φιλιππικοῖς φησιν «ὁ μὲν οὖν παρῶν καιρὸς μονονουχὶ λέγει φωνὴν ἀφιεῖς, ὅτι τῶν πραγμάτων ὑμῖν ἐκείνων αὐτοῖς ἀντιληπτέον ἐστί», καὶ ἐπειδὴ λυπηρὸν ἐστὶ τὸ λέγειν «εἰ δὲ μή, ἀπολείται τὰ πράγματα», περιέπλεξεν «εἴπερ ὑπὲρ σωτηρίας ὑμῶν αὐτῶν φροντίζετε» καὶ πάλιν παρὰ πόδας ἔνεστί γε περιπλοκή μετὰ συλλήψεως «ἡμεῖς δέ», ὑπακούεται «ἀμελοῦμεν», ἀλλὰ τοῦτο λυπηρὸν ἐστὶ τοῖς Ἀθηναίοις πῶς οὖν περιέπλεξεν; «οὐκ οἶδ' ὄντινά μοι δοκοῦμεν ἔχειν τρόπον πρὸς αὐτά». —Τῶν δὲ ἐπαχθῶν τὸ παράδειγμα ἐν τῷ Κατὰ Μειδίου· φησὶ γὰρ ὁ Δημοσθένης πρῶτον μὲν ὅτι «ἐθέλοντὴς χορηγεῖν ὑπέστην», ὅπερ ἐστὶ φιλοτιμίας, εἶτα δὲ «κληρουμένων πάντων πρῶτος αἰρεῖσθαι τὸν αὐλητὴν ἔλαχον», ὅπερ ἐστὶν εὐτυχίας· ἐπάγει γοῦν λέγων «ὑμεῖς μὲν οὖν, ὡς εἰκός, ἀμφοτέρω ἀπεδέξασθε, τὴν τε φιλοτιμίαν τὴν ἐμήν», καὶ ἐπειδὴ ἐπαχθὲς ἐστὶ τὸ λέγειν «τὴν εὐτυχίαν», περιέπλεξε «καὶ τὸ συμβὰν ἀπὸ τῆς τύχης». Ὅτι δὲ τὸ ὄνομα τοῦ σχήματος τοῦτο ἐστὶν ἡ περιπλοκή, Αἰσχίνης φησὶν ἐν τῷ Κατὰ Τιμάρχου «οὗτος φανήσεται οὐ μόνον ἡταιρηκῶς, ἀλλὰ—μὰ τὸν Διόνυσον, οὐκ οἶδ' ὅπως δεῖ περιπλέκειν ὅλην τὴν ἡμέραν—καὶ πεπορνευμένος», ὡς δι' ὅλου τοῦ λόγου περιπλέξας διὰ τὸ αἰσchrὰ εἶναι τὰ ῥήματα, ἐπὶ τέλει δὲ νικηθεὶς ὑπὸ τῆς χολῆς εἶπε «καὶ πεπορνευμένος». Περί ἐπαναλήψεως. ^[38]

- 9 (τ) Ἐπανάληψις γίνεται κατὰ τρόπους τρεῖς, ἐπὶ πράγματος διδασκαλία, ἐπὶ προσώπου συστάσει ἢ διαβολῇ, ἐπὶ ἥθους βεβαιώσει. Ἐπὶ πράγματος διδασκαλία, ὡς παρ' Ὀμήρῳ «ἀλλ' ὁ μὲν Αἰθίοπας μετεκίαθε τηλόθ' ἔοντας, Αἰθίοπας, τοὶ διχθὰ δεδαΐεται, ἔσχατοι ἀνδρῶν»· ἐπανελάβε τὸ ὄνομα, ἵνα δείξῃ, ὅτι δύο γένη Αἰθιόπων. —Ἐπὶ προσώπου συστάσει «Νιρεὺς δ' Αἰσύμηθεν ἄγε τρεῖς νῆας εἴσας, Νιρεὺς, Ἀγλαΐης υἱὸς Χαρόποιό τ' ἄνακτος, Νιρεὺς, ὃς κάλλιστος ἀνὴρ ὑπὸ Ἴλιον ἦλθεν»· ἐπανελάβε, ἵνα κοσμήσῃ τὸ πρόσωπον. ἐπὶ διαβολῇ δὲ «Ἄρες, Ἄρες

βροτολοιγέ» ἐπανελάβεν, ἵνα τὸ πρόσωπον διαβάλλῃ. —'Επὶ ἧθους βεβαιώσῃ «τοῦ δ' ἐγὼ ἀντίος εἶμι, καὶ εἰ πυρὶ χεῖρας ἔοικεν, εἰ πυρὶ χεῖρας ἔοικεν» ἐπανελάβεν, ἵνα τὸ ἀνδρεῖον βεβαιώσῃ. Παρὰ δὲ τοῖς πεζοῖς ἐπὶ μὲν πράγματος διδασκαλίᾳ Ξενοφῶν ἐν Ἀπομνημονεύμασιν «ἀδικεῖ Σωκράτης οὐς μὲν ἢ πόλις νομίζει θεοὺς οὐ νομίζων, ἕτερα δὲ καινὰ δαιμόνια εἰσφέρων· ἀδικεῖ δὲ καὶ τοὺς νέους διαφθείρων». καὶ Δημοσθένης ἐν Φιλιππικοῖς «πάντες ὅσοι πώποτε ἐκπεπλευκάσι στρατηγοὶ παρ' ἡμῶν, ἢ ἐγὼ πάσχειν ὅτιοῦν ἔτοιμός εἰμι, παρὰ τούτων τῶν τὰς νήσους οἰκούντων χρήματα λαμβάνουσι. λαμβάνουσι δὲ οἱ μὲν πλείονας ἔχοντες ναῦς πλείονα». —'Επὶ δὲ προσώπου συστάσει, ὡς Ξενοφῶν πολλάκις Κῦρον ἐπαναλαμβάνων. ἐπὶ δὲ διαβολῇ, ὡς ὁ Δημοσθένης «ἀλλ' Ἀνδροτίων ἡμῖν πομπείων ἐπισκευαστής, Ἀνδροτίων, ὦ γῆ καὶ θεοί», καὶ ἀλλαχοῦ «ὕμεῖς δὲ Χαρίδημον εἰ χρὴ φρουρεῖν βουλευέσθε; Χαρίδημον; οἵμοι.» —'Επὶ ἧθους βεβαιώσῃ «ἔστιν ὑμῖν, ὦ Ἀθηναῖοι, χρήματα, ἔστιν ὅσα οὐδενὶ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων στρατιωτικά», καὶ πάλιν ἐν τῷ Κατὰ Μειδίου «ἀλλ' ἵππον, ἵππον μὲν οὐκ ἐτόλμησεν ὁ κατάρατος οὐτοσὶ πρίασθαι». καὶ Ἡρόδοτος «φονεὺς μὲν τοῦ ἐωυτοῦ ἀδελφεοῦ, φονεὺς δὲ τοῦ καθήραντος». Περὶ τοῦ κατὰ πεῦσιν σχήματος. ^[37]

10 (τ) Τὸ κατὰ πεῦσιν σχῆμα ἀναντίρρητόν ἐστι· γίνεται γὰρ ἢ περὶ τῶν φύσει ὁμολογουμένων, οἷον 'ἄρ' οὐκ ἔστι νῦν ἡμέρα;' ἢ περὶ τῶν τῷ λόγῳ προαποδεδειγμένων, οἷον 'εὐρέθης ἐπὶ τῆς οἰκίας διορωρυγμένου τοῦ τοίχου ὑφαιρούμενος τὸ ἱμάτιον· ἄρ' οὐκ εἶ κλέπτης;' καὶ γὰρ τὰ τῷ λόγῳ προαποδεδειγμένα ἴσα τοῖς φύσει ὁμολογουμένοις τῇ δυνάμει ἐστίν. Ἀναντίρρητον δὲ ὄν τὸ σχῆμα τρεῖς ἔχει μορφάς, ἢ πρὸς τοὺς ἀκούοντας ἢ πρὸς τοὺς ἀντιλέγοντας ἢ αὐτοῦ πρὸς ἑαυτὸν τοῦ ῥήτορος. Ἡ πρὸς τοὺς ἀκούοντας πεῦσις ἐλεγκτική, οἷον «πότε οὖν, ὦ Ἀθηναῖοι, πότε ἂ δεῖ πράξετε; ἐπειδὴν τί γένηται;» —Ἡ πρὸς τοὺς ἀντιλέγοντας ἀνατρεπτική, οἷον «τὸ λαβεῖν οὖν τὰ διδόμενα ὁμολογῶν ἔννομον εἶναι, τὸ χάριν τούτων ἀποδοῦναι παρανόμων γράφη;» —Ἡ αὐτοῦ πρὸς ἑαυτὸν τοῦ ῥήτορος πεῦσις διπλῇ· ἀκοῆς ἐπιστροφὴν ἔχει καὶ πίστῳσιν κατὰ πρόληψιν ὑπονοίας καὶ λύσιν. ὅταν γὰρ αὐτὸς ἑαυτοῦ πυνθάνηται ὁ ῥήτωρ, ἅμα καὶ ἐπέστρεψε τοὺς ἀκούοντας καὶ τὴν πίστιν προκατέλαβε· πιστεύει γὰρ ἕκαστος τῶν ἀκουόντων ἔννοων, ὅτι οὐκ ἂν ἠρώτησεν ἑαυτὸν ὁ ῥήτωρ, εἰ μὴ ἐπίστευεν ἀποδείξειν, καὶ εἴ τινα ἔχει ὑπόνοιαν ὁ ἀκροατής, θεραπεύεται· ὥσπερ ἐπὶ ταύτης τῆς ἐρωτήσεως «ἔστιν ὑμῖν πόρος, ὃν ἂν μὲν ἤδη ζητῆτε οὐχ εὐρήσετε, ἐὰν δὲ περιμένετε, εὐρήσετε», εἴτ' ἐπιφέρει «τίς οὖν ἔσθ' οὗτος ὁ νῦν μὲν οὐκ ὢν, αὐθις δὲ γεννησόμενος; αἰνίγματι γὰρ ὅμοιον τοῦτο· ἐγὼ φράσω.» Περὶ ἀσυνδέτου. ^[27]

11 (τ) Τὸ ἀσύνδετον σχῆμα καὶ τὸ μετὰ τῶν συνδέσμων λεγόμενον δοκεῖ τὸ μὲν δεδέσθαι, τὸ δὲ λελύσθαι. ταῦτὸ δὲ ἀμφοτέρωτερον δηλοῖ, καὶ ἐργάζεται καὶ μέγεθος ὁμοίως καὶ ἦθος, ὅταν ἑκατέρου καιρὸς ᾗ. ταῦτὸν δ' ἐργαζόμενα οὐχ ὁμοίως ἐργάζεται, ἀλλὰ τὸ μὲν μετὰ συνδέσμων πραγματικὸν πλῆθος ἢ μέγεθος, οἷον «Ὀλυνθον μὲν δὴ καὶ Μεθώνην καὶ Ἀπολλωνίαν καὶ δύο καὶ τριάκοντα πόλεις ἐπὶ Θράκης ἔω», τὸ δὲ ἄνευ συνδέσμων λεγόμενον ἠθικόν ἐστι «καὶ πάλιν ἠνίκα Πύδνα, Ποτίδαια, Μεθώνη, Παγασαί, τᾶλλα, ἵνα μὴ καθ' ἕκαστον λέγων διατρίβω, πολιορκούμενα ἀπηγγέλλετο». Περὶ προεκθέσεως καὶ ἀνακεφαλαιώσεως. ^[12]

12 (τ) Τὸ ἐν ἀρχῇ τι λέγειν ἐπὶ κεφαλαίων, περὶ ὧν τις μέλλει κατασκευάζειν ἢ διδάσκειν, οἱ τεχνικοὶ καλοῦσι προέκθεσιν, τὸ δ' ἐπὶ τέλους ἀναμνησκῆναι τὰ ἀποδεδειγμένα ἢ λελεγμένα οἱ τεχνικοὶ καλοῦσιν ἀνακεφαλαιώσιν. οἱ δὲ παλαιοὶ τὴν μὲν προέκθεσιν καλοῦσιν ὑπόσχεσιν, τὴν δὲ ἀνακεφαλαιώσιν ἐπάνοδον, ὡς Δημοσθένης δηλοῖ λέγων οὕτως «δίκαιόν ἐστιν ἐμὲ τρία ὑμῖν ὑπεσχημένον ἀποδείξειν, ἐν μὲν ὡς παρὰ τοὺς νόμους», καὶ τὸ ἕτερον οὕτως «ἐπάνειμι δὴ πάλιν ἐπὶ τὰς ἀποδείξεις, ὡς τὰ τούτων ἀδικήματα καὶ δωροδοκήματα τῶν νῦν πραγμάτων» καὶ Πλάτων ἐν ἀρχῇ φησι προοίμια καὶ διηγήσεις, εἴτα πίστεις, «τὸ δὲ δὴ τέλος τῶν λόγων ἔοικε πᾶσιν εἶναι κοινῇ συνδεδογμένον, οὗ τινὲς μὲν ἐπάνοδον ὄνομα τίθενται, τινὲς δὲ ἄλλο

τι», καὶ ἄξιον ζητῆσαι, τί ἐστὶ τὸ «ἄλλο τι». «συλλογίσασθαι δὴ βούλομαι», <φησὶν ὁ>
Δημοσθένης, «τὰ κατηγορημένα». Περὶ τῶν ἴσων σχημάτων. ^[17]

- 13 (τ) Τὰ ἴσα σχήματα ταῦτ' ὄντα ποτὲ μὲν ἐστὶν ἀγωνιστικά, ποτὲ δὲ ἐπιδεικτικά, ποτὲ δὲ σοφιστικά. Ἀγωνιστικά μὲν ἐστὶν, ὅταν τῇ φύσει τῶν πραγμάτων συνδράμη ἔξωθεν πάρεργον, ὃ καὶ χωρὶς τῶν ὀνομάτων ἕκαστον αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ πρᾶγμα μνηύει καὶ λεχθὲν λανθάνει, πολλάκις δὲ ἀναγινωσκόμενον εὐρίσκεται· οἷον «νῦν δ' ἄγε νῆα μέλαιναν ἐρύσσομεν εἰς ἄλα δῖαν, ἐς δ' ἐρέτας ἐπιτηδὲς ἀγείρομεν, ἐς δ' ἐκατόμβην θείομεν, ἂν δ' αὐτὴν Χρυσήϊδα καλλιπάρηρον βήσομεν» τέσσαρα ἴσα, «ἐρύσσομεν», «ἀγείρομεν», «θείομεν», «βήσομεν». καὶ Θουκυδίδης «αἴτιον δ' ἦν οὐχ ἡ ὀλιγανθρωπία, ὅσον ἡ ἀχρηματία· τῆς γὰρ τροφῆς ἀπορία τὸν τε στρατὸν ἐλάσσω ἤγαγον». καὶ Δημοσθένης «ἂν τοίνυν ἐξελέγξω σαφῶς Αἰσχίνην τουτονὶ καὶ μὴδὲν ἀληθὲς ἀπηγγελκότα καὶ κεκωλυκότα ἐμοῦ τὸν δῆμον ἀκοῦσαι τάληθ' καὶ ἀνηλωκότα τοὺς χρόνους καὶ πάντων τούτων δῶρα καὶ μισθοὺς εἰληφότα». Ἐπιδεικτικά δὲ ἐστὶν, ὅταν τὰ ἀγωνιστικά πολλὰ γένηται καὶ ἐπιτηδευθῇ εἰδημόνως εἰς ἡδονὴν ἀκοῆς σῶφρονά, ὥσπερ τὰ παρὰ Ἴσοκράτει ἴσα τὰ ἐν ταῖς παραινήσεσι μάλιστα. Σοφιστικά δὲ ἐστὶν, ἃ νῦν μὲν ἐπαινεῖται, ὑπὸ δὲ τῶν παλαιῶν κωμωδεῖται, ὅσα αἰσχροῦς καὶ κενῶς κολακεύει τὴν ἀκοήν· ἃ Πλάτων διαβάλλει «ὦ λῶστε Πῶλε, ἵνα προσεῖπω σε κατὰ σέ» καὶ «Παυσανίου δὲ παυσασμένου διδάσκουσι γάρ με ἴσα λέγειν οὕτως οἱ σοφοί». —Δημοσθένης δὲ καὶ Ὀμηρος καὶ τὰ τοιαῦτα ἐποίησαν ἀγωνιστικά, «Πρόθοος θοὸς ἡγεμόνευεν», ὄνομα καὶ ἀρετὴ, καὶ «ἐρρώσθαι πολλὰ φράσας τῷ σοφῷ Σοφοκλεῖ». Περὶ ὑπερβατοῦ. ^[32]

- 14 (τ) Οἱ νῦν οἶονται τὸ ὑπερβατὸν πλοκὴν εἶναι ἐρμηνείας καὶ περίοδον κεκαλλωπισμένην· οὐκ ἴσασι δέ, τί ἐστὶν ὑπερβατόν. τὸ γὰρ ὑπερβατὸν οὐ μόνον οὐκ ἔστι καλὸν σχῆμα, ἀλλὰ καὶ ἀναγκαῖον· γίνεται δέ, ὅταν τὴν αἰτίαν τοῦ λεγομένου, ἣν μέλλει ποθεῖν ὁ ἀκροατής, μέσση ὁ λέγων τάξῃ· καὶ οὕτως γίνεται σαφηνείας ὄργανον τὸ ὑπερβατόν, οἷον «ὦ φίλοι, οὐ γάρ τ' ἴδμεν, ὅπῃ ζῶφος οὐδ' ὅπῃ ἡώς, οὐδ' ὅπῃ ἡέλιος φαεσίμβροτος εἷς' ὑπὸ γαῖαν, οὐδ' ὅπῃ ἀννεῖται· ἀλλὰ φραζώμεθα θᾶσσον»· εἰ γὰρ εἰρήκει ὦ φίλοι, φραζώμεθα θᾶσσον, ἐτάραξεν ἂν αὐτοὺς καὶ ἐποίησεν ἐρωτῆσαι, τί γέγονε· διὰ τοῦτο διὰ μέσου τὰς αἰτίας τοῦ φράζεσθαι θᾶσσον ἔταξε. καὶ Θουκυδίδης «οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἐφοβήθησαν, μὴ πολέμιοι ἦσαν αἱ νῆες» —διὰ τί; ὁ Θουκυδίδης ἔταξε διὰ μέσου τὴν αἰτίαν τοῦ φόβου «ἦν γὰρ νύξ»· διὰ τοῦτο καὶ ὁ τὴν αἰτίαν σημαίνων σύνδεσμος προηγεῖται, ὁ γάρ. Μακρὸν δὲ γίνεται ὑπερβατόν, ὅποταν ἡ αἰτία ἐτέρας αἰτίας χρεῖαν ἔχῃ, οἷον «ἐπειδὴ δὲ οἱ τε Ἀθηναίων τύραννοι καὶ οἱ ἐκ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος ἐπὶ πολὺ καὶ πρὶν τυραννευθείσης οἱ πλεῖστοι καὶ τελευταῖοι πλὴν τῶν ἐν Σικελίᾳ ὑπὸ Λακεδαιμονίων κατελύθησαν» — πῶς, ὦ Θουκυδίδη; «ἡ γὰρ Λακεδαιμόνων μετὰ τὴν κτίσιν τῶν νῦν ἐνοικούντων ἐν αὐτῇ Δωριέων ἐπὶ πλεῖστον χρόνον στασιάσασα ὅμως ἐκ παλαιτάτου καὶ εὐνομήθη καὶ αἰεὶ ἀτυράννευτος ἦν»· αἰτίαν τῆς αἰτίας ἀποδίδωσιν «ἔτη γὰρ ἐστὶ μάλιστα τετρακόσια, ἃ Λακεδαιμόνιοι τῇ αὐτῇ πολιτείᾳ χρῶνται, καὶ δι' αὐτὸ δυνάμενοι καὶ τὰ ἐν ταῖς ἄλλαις πόλεσι καθιστᾶν»· εἶτα ἐπανέρχεται ἐπὶ τὴν ἀρχὴν «μετὰ δὲ τὴν τῶν τυράννων κατάλυσιν». Τὸ δὲ παρ' Ὀμήρῳ «αὐτὰρ ἐπεὶ διὰ τε σκόλοπας καὶ τάφρον ἔβησαν φεύγοντες» οὐκ ἔστιν, ὥς δοκεῖ τισίν, ὑπερβατόν· οὐδεμία γὰρ αἰτία μέση κεῖται, ἀλλ' ὥς ἐγένετο ἡ δυσκολία τῆς ὁδοῦ διὰ σκολόπων καὶ τάφρου, εἶτα ὁμαλὴ ἔξοδος ἐν τῇ φυγῇ, οὕτω καὶ ἡ ἐρμηνεία ἔχει, τὸ πάθος τῶν φευγόντων τῆς λέξεως μιμουμένης. Περὶ ἀντιθέτου. ^[40]

- 15 (τ) Τὸ ἀντίθετον σχῆμα ἀναντίρρητόν ἐστι· γίνεται γὰρ διὰ τῶν ὁμολογουμένων. ἔστι δὲ διανοήματι διανόημα ἀντικείμενον. ἀπλούστατον δὲ ὃν ἰσχυρόν ἐστιν, οἷον «ἐδίδασκεις γράμματα, ἐγὼ δ' ἐφοίτων· ἐτέλεις, ἐγὼ δ' ἐτελούμην· ἐτριταγωνίστηκες, ἐγὼ δ' ἐθεώρουν· ἐγραμμάτευες, ἐγὼ δ' ἐκκλησιάζον· ἐξέπιπτες, ἐγὼ δ' ἐσύριττον». Τοῦτο δὲ τὸ ἀντίθετον ὁ Δημοσθένης ἐποίησε κακώθες, τὸ μὲν πρᾶγμα ἀληθὲς λαμβάνων, τὸ δὲ ἀντικείμενον ψευδές

ὄν· ὡς ἐν τῷ Περὶ τῆς παραπροσβείας εἰσάγει συμπόσιον Φιλίππου καὶ τῶν Ὀλύμπια νενικηκότων καὶ διάλογον Σατύρου τοῦ κωμικοῦ ὑποκριτοῦ, οὕτως δὲ ψυχαγωγεῖ τοὺς ἀκούοντας, ὥστε οἰηθῆναι ἐν συμποσίῳ εἶναι· εἶτα ἀντιτίθῃσι συμπόσιον ἕτερον ὡς γενόμενον Αἰσχίνῃ ψευδόμενος μηδέποτε γενόμενον, ἵνα ἐψυχαγωγημένοι διὰ τῶν προτέρων λόγων οἱ δικασταὶ πιστεύωσι καὶ τοῖς ἐπιφερομένοις ὡς ὁμοίως ἀληθέσι. τοῦτο κακότηδες ἀντίθετον. Περὶ παρίσου καὶ πῶς γίνεται. ^[18]

16 (τ) Πάρισον σχῆμα ἔστι τε καὶ λέγεται, ὅταν τὸ αὐτὸ ὄνομα ἄλλην καὶ ἄλλην προσλαβὼν συλλαβὴν διαφερούσας διανοίας ἔχῃ. παρὰ μὲν Ἰσοκράτει οὕτως «ἐὰν ἦς φιλομαθής, ἔση πολυμαθής»· τὸ γὰρ μανθάνειν ἐν ἀμφοτέροις ἐστίν, ἀλλ' ὅπου μὲν τὸ πολὺ πρόσκειται καὶ σημαίνει τὸν πολλὰ εἰδότα, ὅπου δὲ τὸ φιλοὶ πρόσκειται καὶ ἔστιν ὁ ἡδέως μανθάνων. καὶ παρὰ τῷ Θουκυδίδῃ «καὶ προεπιβουλεύειν αὐτοῖς μᾶλλον ἢ ἀντεπιβουλεύειν»· τὸ γὰρ ἐπιβουλεύειν ἐν ἀμφοτέροις εἴρηται, ἀλλ' ὅπου μὲν πρόσκειται προ καὶ σημαίνει τὸ φθάνειν ἐπιβουλεύοντα, ὅπου δὲ ἀντι πρόθεσις καὶ δηλοῖ τὸ ἀμύνεσθαι δεύτερον. Περὶ προσποιήσεως. ^[12]

17 (τ) Πότε ῥήτωρ προσποιήσεται σχεδιάζειν; τριῶν οὐσῶν ἰδεῶν ῥητορικῆς ἐν τῇ συμβουλευτικῇ μάλιστα δεῖ καὶ ὁμολογεῖν, ὅτι ἐβουλεύσατο· οὐ γὰρ ἀνέχεται ὁ συμβουλευόμενος τὰ ἐπιόντα λέγοντος τοῦ συμβουλευόντος, τούναντίον δὲ χρὴ ἐσκέφθαι ὁμολογεῖν καὶ πεφροντικέναι, ὡς ὁ Δημοσθένης «ἀλλ' ὡς ἔοικεν ὁ καιρὸς ἐκεῖνος οὐ μόνον εὖνουν ἡμῖν καὶ πλούσιον ἄνδρα ἐκάλει, ἀλλὰ καὶ παρηκολουθηκότα ἐξ ἀρχῆς τοῖς πράγμασι»· μάλιστα γὰρ τοῦτο δεῖ προσεῖναι τῷ συμβούλῳ, ἐμπειρίαν πραγμάτων. Ἐν δὲ τῇ δικανικῇ, κἂν ἐσκεμμένος ἦκῃς, προσποιοῦ αὐτόθεν λέγειν, ὅπερ ποιοῦσι πάντες οἱ παλαιοί· γράψαντες γὰρ πάντες ὑποκρίνονται σχεδιάζειν—διὰ τί; ὅτι ὁ δικαστὴς ὑποπτεύει τὸν ῥήτορα καὶ δέδοικε, μὴ ἐξαπατηθῇ τῇ δυνάμει τῆς ῥητορικῆς. αὐτὸ τοίνυν τοῦτο ἐστὶ τέχνη τοῦ ῥήτορος τὸ δοκεῖν αὐτόθεν λέγειν, ἵνα καὶ οὕτως ὁ δικαστὴς παραχθῇ· καὶ προοίμια ὡς αὐτόθεν εὐρίσκοντες λέγουσι πάλοι σκεψάμενοι καὶ κεφάλαια ὡς μεταξὺ ἀναμνησθέντες κατὰ πάσας τὰς δίκας. Ἐν δέ γε ἐγκωμιαστικῇ ἰδέα οὐ κωλύει ἀμφοτέροις χρησθῆναι ποτε, καὶ ὁμολογία γραφῆς καὶ προσποιήσῃ σχεδίου. Περὶ αὐξήσεως, πότε χρηστὸν ἐν δίκαις εὐκαίρως. ^[22]

18 (τ) Πότε ῥήτωρ αὐξήσει χρήσεται ἐν δίκαις, εἶτα τότε ταῖς ἀποδείξεσι; δύο δὲ καιροὶ τῆς χρήσεως καὶ μέθοδοι, ὅταν τὸ πρᾶγμα ἀμελῇται ἢ τὸ πρόσωπον τὸ κρινόμενον ἔνδοξον ᾗ. ταύτῃ τῇ τέχνῃ χρῆται Αἰσχίνης ἐν τῷ Κατὰ Τιμάρχου καὶ ἐν τῷ Κατὰ Κτησιφώντος. ἐν μὲν γὰρ τῷ Κατὰ Τιμάρχου καὶ τὸ πρᾶγμα ἀμελεῖται—λοιδορία γὰρ δοκεῖ ἢ ἐταίρησις εἶναι καὶ σκῶμμα ταπεινότερον—, καὶ τὸ πρόσωπον τὸ κρινόμενον ἔνδοξον ἐστίν—ὁ γὰρ Τίμαρχος τιμᾶται καὶ λελειτούργηκε καὶ ἀρχὰς ἤρξε καὶ ἔστι περὶ μέσσην ἡλικίαν—. καὶ ἐν τῷ Κατὰ Κτησιφώντος ἡ τῶν παρανόμων γραφὴ ἀμελεῖται διὰ τὰς συμφορὰς τῆς πόλεως τό τε πρόσωπον τιμᾶται, Δημοσθένης, καὶ ἀξίωμα ἔχει. διὰ τοῦτο πρότερον αὖξει, εἶτα τότε ἀποδείκνυσιν, ἵνα ἐπιστρέψῃ καὶ ἀναγκάσῃ προσέχειν τοὺς δικαστὰς καὶ μήτε τιμῇ τοῦ προσώπου μήτε καταφρονήσῃ τοῦ πράγματος μὴ θέλωσιν ἀκούειν. αὕτη ἡ αἰτία τοῦ καὶ τῇ αὐτῇ τάξει ἐν ἀμφοτέροις τοῖς βιβλίοις τὰ περὶ τῶν πολιτειῶν διεξεληθεῖν. Περὶ ἐγνωσμένου ψεύσματος, πότε χρηστὸν αὐτῷ. ^[19]

19 (τ) Πότε ῥήτωρ ψεύσεται συνειδόντων τῶν ἀκροατῶν, ὅτι ψεύδεται; ὅταν τὸ ψεῦδος συμφέρῃ τοῖς ἀκούουσιν· διὰ γὰρ τὸ οἰκεῖον λυσιτελεῖς οὐκ ἐλέγχουσι τὸν ῥήτορα. οὕτως Δημοσθένης ἐψεύσατο ἐν τῷ Περὶ τοῦ στεφάνου· Αἰσχίνου γὰρ λέγοντος, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ὑπὸ τὸν αὐτὸν καιρὸν πρέσβεις πρὸς Φίλιππον ἔπεμψαν περὶ εἰρήνης καὶ πρὸς τοὺς συμμάχους περὶ συμμαχίας κατὰ Φιλίππου, καὶ τοῦτο πεπονηκότων Ἀθηναίων, φησὶν ὅτι «καὶ διαβάλλει τὰ μέγιστα τὴν πόλιν, ἐν οἷς ψεύδεται· εἰ γὰρ ὑμεῖς ἅμα τοὺς μὲν Ἑλλήνας εἰς πόλεμον παρεκαλεῖτε, αὐτοὶ δὲ περὶ εἰρήνης πρὸς Φίλιππον πρέσβεις ἐπέμπετε, Εὐρυβάτου πρᾶγμα, οὐ πόλεως ἔργον οὐδὲ χρηστῶν ἀνθρώπων διεπράττεσθε». Περὶ ὄρκου, ποῖον οὐκ ὁμεῖται καὶ ποῖον ὁμεῖται. ^[13]

- 20 (τ) Πότε ρήτωρ ὁμόσει καὶ ὅρκῳ χρήσεται; οὐδέποτε ἐπὶ πράγματος ὁμεῖται, οἷον ἔποίησεν οὗτος φόνον ἢ προδοσίαν ἢ τόδε τί, ἀλλ' ἐπὶ ἥθους βεβαιώσῃ, ὡς ὁ Δημοσθένης «ὡς μὲν ἐμοὶ δοκεῖ, δι' ἀμφοτέρω, ὧ Ἀθηναῖοι, νῆ τοὺς θεοὺς, κάμῃ νομίζοντες δεινὰ πεπονθέναι» καὶ ἅλιν «πολλὰς δὲ δεήσεις καὶ νῆ Δία ἀπειλὰς ὑπομείνας». ἐκ τούτου δηλοῦται, ὅτι ρήτωρ πραγματικὸν ὅρκον οὐκ ὁμνυσιν ἀλλ' ἠθικόν. Πρῶτος δὲ ὅρκον ἠθικὸν Ὅμηρος ὥμοσεν, εἴτα Πλάτων ἐμιμήσατο, εἴτα Δημοσθένης ἐκληρονόμησε Πλάτωνος· ἠθικὸν δ' ἕκαστος ὁμόσας καὶ ἰδίᾳ ἕκαστος ἰδέα τοῦ ἥθους ἐχρήσατο, Ὅμηρος μὲν τραγικόν «οὔ, μὰ Ζῆν', Ἀγέλαε, καὶ ἄλγεα πατὴρ ἐμέϊο», τὰς συμφορὰς τοῦ πατὴρος ὅρκον ἐποίησατο, Πλάτων δὲ ἠθικὸν μὲν ὁμοίως, ἠθικὸν δ' ἐκ τοῦ ἐναντίου ἥθους «οὔ, μὰ τὸν Ζῆν', ὧ Καλλίκλεις», Δημοσθένης δὲ ἠθικὸν πολιτικόν «οὔ, μὰ τοὺς ἐν Μαραθῶνι προκινδυνεύσαντας καὶ τοὺς ἐν Σαλαμῖνι παραταξαμένους». Περὶ συνηγόρων, τίσι δοτέον. ^[18]
- 21 (τ) Πότε ἐν τοῖς προβλήμασι ρήτωρ μέρεσί τισι συνηγόρους δώσει καὶ κατὰ πόσους τρόπους; τέσσαρας ἢ διὰ φύσιν, εἰ γυνή τις ἐστὶ, συνηγόρον δώσομεν· ἢ δι' ἡλικίαν, εἰ παιδίον ἐστὶν ἢ ὑπέργῃως καὶ ἀσθενής· ἢ διὰ τύχην, εἰ δοῦλός ἐστιν ἢ ἄτιμος, ὥσπερ ἐν τῷ Κατὰ Μειδίου Δημοσθένης Στράτωνι συναγορεύει· ἢ εἰ δι' εὐπρέπειαν κατέγνωσταί τις, καὶ τούτῳ δώσομεν συνηγόρον. Περὶ τοῦ ἐναντία λέγοντα κατορθοῦν ἐναντία. ^[8]
- 22 (τ) Τίς μέθοδος τοῦ ἐναντία λέγοντα, οἷς βούλεται γενέσθαι, κατορθοῦν, ὃ βούλεται, μὴ δοκοῦντα ἐναντία οἷς θέλει λέγειν; ἡ κακία ἢ ἐν λόγοις ἐνταῦθα ἀρετὴ φαίνεται. τίς δὲ ἐστὶ κακία ἐν λόγοις; εὐδιάλυτα λέγειν καὶ ἐναντία καὶ στρεφόμενα. ταῦτα ἐν τούτῳ τῷ σχήματι τῶν λόγων ἀρετὴ γίνεται. Ὅμηρος αὐτὸ πεποίηκεν· Ἀγαμέμνων ἐστὶν ὁ ἀποπειρώμενος τοῦ Ἑλληνικοῦ καὶ βουλόμενος αὐτοὺς μένειν λέγων δεῖν μὴ μένειν ἀλλὰ φεύγειν, καὶ δι' ὅλης τῆς δημηγορίας εὐδιάλυτα λέγει καὶ στρεφόμενα, διδοὺς ἀντιλαβὰς τοῖς ἐναντιουμένοις, ἐπὶ τέλει δὲ καὶ ἐναντιώματα λέγων· τὸ γὰρ φάναι «καὶ δὴ δοῦρα σέσηπε νεῶν καὶ σπάρτα λέλυνται» δηλονότι ἐναντίον ἐστὶ φανερώς τῷ «φεύγωμεν»· πῶς γὰρ φεύζονται ναῦς οὐκ ἔχοντες; τοῦτο δ' ἂν εἶπε καὶ κωλύων τις αὐτοὺς ἀποπλεῖν, οὐ κελεύων δὲ μένειν τοῖς λόγοις. Ἐν δὲ ταῖς σχολικαῖς ὑποθέσεσιν ἔστι καὶ ἄλλη τις τέχνη, ἢ βοηθεῖ ταῖς τοῦ ἀντιδίκου προτάσεσι καὶ διὰ μακρῶν προβάλλεται καὶ διὰ μαρτυριῶν ἔσθ' ὅτε. ἀλλὰ ἀντιλέγειν προσποιεῖ· οὕτω γὰρ λέγων οὐχ ὑποπτευθήσῃ, καὶ ὃ βούλει, σοὶ ἔσται. ἐν γὰρ τῷ τοιούτῳ σχήματι τῶν λόγων τὸ μὲν νικῆσαι λέγοντα ἡττηθῆναι ἐστὶ, τὸ δὲ ἡττηθῆναι λέγοντα νικῆσαι ἐστὶ· γέγονε γάρ, ὃ βουλόμεθα. Περὶ τοῦ προτείνειν τὰς τοῦ ἐναντίου προτάσεις. ^[25]
- 23 (τ) ^[τ2] Ὁ κατηγορῶν τὰς τοῦ μέλλοντος ἀποκρίνεσθαι οὐχ ἀπλῶς προτείνειν προτάσεις, ἀλλὰ κατὰ τρόπους τρεῖς, ἐπιστήμην, δόξαν, ἀκοήν· ἐπιστήμην μὲν οἶδα, ὅπερ νῆ Δία ἐρεῖ καὶ ὅσα τοιαῦτα, δόξαν δὲ οἷον ἑτάχα τοίνυν ἴσως ἐρεῖ, ὡς ἀμφιβάλλων περὶ τῆς προτάσεως, ἀκοήν δὲ ὡς ἀκούων περὶ τῆς προτάσεως ἑπυθάνομαι τοίνυν μέλλειν αὐτὸν λέγειν. Τὰ μὲν δὲ σχήματα τῆς προτάσεως τῶν τοῦ ἀπολογουμένου κεφαλαίων ταῦτα· ὁ δὲ καιρὸς ἐκάστου τίς; δεῖ γὰρ εἰδέναι, πότε τῇ ἐπιστήμῃ καὶ τῇ δόξῃ καὶ τῇ ἀκοῇ χρῆσόμεθα· ἡ γὰρ ἀκαιρία πολλάκις καὶ ἐναντία ποιεῖ. τῶν μελλόντων προτείνεσθαι ὑπὸ τοῦ ἀπολογουμένου [τοῦ οὖν ἀντιδίκου] τὰ μὲν ἐστὶν ἰσχυρότερα, τὰ δὲ ἀσθενῆ, τὰ δὲ μέσα· τὰ μὲν οὖν ἀσθενῆ τοῦ ἀντιδίκου ὡς εἰδὼς τῇ ἐπιστήμῃ προβαλῇ, τὰ δὲ μέσα τῇ ἔξει ὡς στοχαζόμενος, ὅπερ ἐστὶ τῇ δόξῃ, τὰ δὲ ἰσχυρὰ ὡς πυνθανόμενος. ἵνα δοκῇ ἀκούειν αὐτά, μὴ συνειδέναι δὲ ἰσχυρὰ ὄντα. Οὕτω μὲν δὴ δεῖ προτείνειν. Δημοσθένης δὲ τὰ ἄμικτα ἔμιξεν ἐν τῷ Κατὰ Μειδίου, ἐπιστήμην ὁμοῦ καὶ ἀκοήν, λέγων οὕτως «ἔστι δὲ πρῶτον μὲν ἐκεῖνο οὐκ ἄδηλος ἐρῶν, ἐξ ὧν ἰδίᾳ πρὸς τινὰς αὐτὸς διεξιὼν ἀπηγγέλλετό μοι» διὰ μὲν γὰρ τὴν φύσιν τοῦ πράγματος καὶ τὴν ἰσχύϊν τοῦ κεφαλαίου τῇ ἀκοῇ κέχρηται, διὰ δὲ τὴν προσποίησιν τῆς καταφρονήσεως τῇ ἐπιστήμῃ. ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ Περὶ τῆς ἀτελείας ἰσχυρότατον προτείνων τοῦ Λεπτίνου κεφάλαιον, τὸ τῆς ἀξίας, τῇ ἐπιστήμῃ

προέτεινεν οὕτως «ἔστι δ' οὐκ ἄδηλον τοῦθ', ὅτι Λεπτίνης, κἄν τις ἄλλος ὑπὲρ τοῦ νόμου λέγῃ, δίκαιον μὲν οὐδὲν ἔρεϊ περὶ αὐτοῦ, φήσῃ δὲ ἀναξίους τινὰς εὐρομένους ἀτέλειαν ἐκδεδυκέναι τὰς λειτουργίας». λέγομεν οὖν, ὅτι ὁ Δημοσθένης χρῆται τοῖς σχήμασι καὶ κατὰ φύσιν καὶ παρὰ φύσιν, καὶ ἐνταῦθα τῷ μὲν Λεπτίνῃ ἰσχυρότατόν ἐστι τοῦτο τὸ κεφάλαιον, τῷ δὲ Δημοσθένει εὐλυτον. Περὶ τοῦ λεληθότως τὰ αὐτὰ λέγειν ἢ ἑαυτῷ ἢ ἄλλοις.

24 (t1) Τοῦ ταῦτά λέγοντα ἢ ἑαυτῷ ἢ ἄλλῳ τινὶ μὴ δοκεῖν τὰ αὐτὰ λέγειν διπλῇ μέθοδος· τάξεως μεταβολή, καὶ μήκη καὶ βραχύτητες. ἡ δὲ αὕτη καὶ τοῦ παραφράζειν μέθοδος· ἡ γὰρ τὴν τάξιν μεταβάλλεις, ἥπερ ἐκεῖνος ἐχρήσατο, ἡ τὸ μέτρον· εἴπερ γὰρ διὰ μακρῶν ἐκεῖνος, ταῦτα ἐν βραχείᾳ συνελὼν λέγεις, ἡ τὸ ἐναντίον. Τίς δὲ ἐκατέρου τούτων ὁ καιρός; ἡ μὲν συμβουλευτικὴ μήκη καὶ βραχύτητας ἐπιδέχεται· τῆς γὰρ τάξεως μεταβολὴν οὐ δύναται ἔχειν, ὅτι ἐν συμβουλῇ πάντως πρῶτον τὸ κατεπεῖγον εἶναι δεῖ παρὰ παντὶ συμβουλευόντι. ἐν δὲ τῇ πανηγυρικῇ νόμος ἐστὶ τῶν κεφαλαίων τῆς τάξεως ἀμετάβλητος ἡ φύσις τῶν πραγμάτων. χρώμεθα οὖν τοῖς μήκεσι καὶ ταῖς βραχύτησιν, ὥσπερ ἐν συμβουλευτικῇ μὲν ἰδέα ἐποίησεν ὁ Δημοσθένης ἔν τε τοῖς Ὀλυνθιακοῖς καὶ ἐν τῷ Περὶ τῶν ἐν Χερρονήσῳ στρατιωτῶν· τὰ αὐτὰ γὰρ λέγων ἑαυτῷ μάλιστα ἔλαθεν. ἐν δὲ πανηγυρικῇ ἰδέα Πλάτων τὰ αὐτὰ λέγων Θουκυδίδῃ ἐν τῷ Ἐπιταφίῳ οὐ μόνον ἔλαθεν, ἀλλὰ καὶ ἄλλα λέγειν ἔδοξε· τὰ γοῦν περὶ τῶν πολέμων Θουκυδίδης μὲν ἐπιμνησθεὶς παρήκεν, ὁ Πλάτων δὲ ἐπεξεργάσατο· τὸναντίον δὲ Πλάτων μὲν παρήκε τὰ περὶ τῆς πολιτείας, Θουκυδίδης δὲ ἐπεξήληθεν. Ἐν δὲ τῇ δικανικῇ ἰδέα καὶ ἡ τῆς τάξεως μεταβολὴ χώραν ἔχει, ὥσπερ Δημοσθένης ἐποίησεν ἐν τῷ Περὶ τῆς ἀτελείας· Φορμίωνος γὰρ προκατηγόρησαντος τοῦ νόμου καὶ χρησαμένου τοῖς κεφαλαίοις τῆς διαιρέσεως, τῷ δικαίῳ, τῷ συμφέροντι, τῷ καλῷ, τῷ τῆς ἀξίας, ἀνέστρεψε τὴν τάξιν μεταβάλλων· πῶς δὲ τοῦτο ἐποίησεν, ἐν τοῖς περὶ τοῦ λόγου διεξήλθομεν. Περὶ τοῦ ἀνεπαχθῶς ἑαυτὸν ἐπαινεῖν. [29]

25 (t) [t2] Τοῦ ἑαυτὸν ἐπαινεῖν ἐπαχθοῦς ὄντος καὶ εὐμισήτου, <τοῦ> ἀνεπαχθῶς ποιῆσαι μέθοδοι τρεῖς· κοινότης λόγου, ἀνάγκης προσποιήσις, προσώπου ὑπαλλαγή. Τούτων παραδείγματα. ὁ Ἰσοκράτης ἐν τῷ πρώτῳ λόγῳ τῶν παραινέσεων τὸ πρῶτον προοίμιον ἑαυτοῦ ἔπαινον κατεσκεύασε· θέλει γὰρ εἰπεῖν ὅτι «ἐγὼ ἀνὴρ εἰμι σπουδαιότατος καὶ μόνος φίλος ἀγαθὸς ἀποθανόντος τοῦ πατρός, ὃν Δημόνικε, σοὶ εὐνοῶν· πῶς οὖν αὐτὸ ποιεῖ; κοινῷ τῷ λόγῳ χρῆται περὶ τε σπουδαίων ἀνδρῶν καὶ φαύλων λέγων καὶ διακρίνων ἤθη ἀγαθῶν καὶ πονηρῶν φίλων, οὕτω δὲ φαίνεται αὐτὸς ὢν τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν. —Ὁ δὲ Δημοσθένης ἐν τῷ Περὶ τοῦ στεφάνου μέλλων ἑαυτὸν ἐπαινεῖν καὶ τὴν ἑαυτοῦ πολιτείαν πολλάκις τῇ ἀνάγκῃ χρῆται λέγων «ἐὰν δ' ἐφ' ἃ καὶ πεποίηκα καὶ πεπολίτευμαι βαδίζω, πολλάκις λέγειν ἀναγκασθήσομαι περὶ ἑμαυτοῦ». —Ἐπειδὴ δὲ τῇ ἀνάγκῃ πολλάκις χρώμενος ὑποπτὸς ἐστὶ, καὶ τῇ τοῦ προσώπου ὑπαλλαγῇ χρῆται. ἔστι δὲ τοῦτο· ὅταν τι μέτριον λέγῃ, τότε πρὸς τοὺς Ἀθηναίους λέγει, ὅταν δὲ ὑπερήφανον καὶ ἐπαχθές, πρὸς Αἰσχίνην· «οὐ λίθοις ἐτείχισα τὴν πόλιν οὐδὲ πλίνθοις ἐγώ, ἀλλὰ τὸν ἐμὸν τειχισμόν εἰ βούλει σκοπεῖν, εὐρήσεις ὄπλα καὶ πόλεις καὶ συμμάχους», καὶ πάλιν ἀλλαχοῦ «ὦν μέντοι ἐκ τῆς ἰδίας οὐσίας ἐπέδωκα, οὐδεμίαν ἡμέραν ὑπεύθυνος εἶναι φημι. ἀκούεις, Αἰσχίνη;» ἀπέστρεψε τὸν λόγον, ἵνα δοκοίῃ τὸν ἐχθρὸν λυπεῖν, μὴ Ἀθηναίοις ὀνειδίζειν. Περὶ παλαισμάτων δικαστηρίων, ἃ Δημοσθένης ἐτεχνήσατο.

26 (t1) [t2] Δύο παλαίσματα δικαστηρίων Δημοσθένης ἐτεχνήσατο, τό τε οἰκεῖον ἰσχυρόν, κἄν μὴ κρινόμενον ἦ, εἰς κρίσιν ἀγαγεῖν καὶ τὸ τοῦ ἀντιδίκου ἰσχυρὸν κρινόμενον ἐκβαλεῖν. ταῦτα τοῖνυν ἀμφοτέρω ποιεῖ Δημοσθένης καὶ λανθάνει πράττων· ὅταν γὰρ τὸ οἰκεῖον εἰσαγγὴ χαριζόμενος ἑαυτῷ, ἀνάγκην προσποιεῖται, ὅταν δὲ τὸ τοῦ ἀντιδίκου ἐκβάλλῃ πανουργῶν, ἀπλότητα ὑποκρίνεται. Τοῦτο ἐποίησε καὶ ἐν δυσὶ λόγοις, ἔν τε τῷ Περὶ τοῦ στεφάνου καὶ ἐν τῷ Κατὰ Ἀριστοκράτους. ὅταν γὰρ τὸ τῆς πολιτείας καὶ ἀξίας ἐπάγῃ, ἀνάγκην ὑποκρίνεται «ἐὰν δὲ ἐφ' ἃ καὶ πεποίηκα καὶ πεπολίτευμαι βαδίζω, πολλάκις λέγειν ἀναγκασθήσομαι περὶ

ἐμαυτοῦ»· ὅταν δὲ τοὺς νόμους κλέπτῃ, ἀπλότητα προσποιεῖται λέγων οὕτως «ἔτι μέντοι καὶ τοὺς νόμους δεικτέον εἶναι μοι δοκεῖ», ὡς παρέργου μνημονεύων τοῦ ἰσχυροῦ τῷ ἀντιδίκῳ. — Καὶ πάλιν ἐν τῷ Κατ' Ἀριστοκράτους εἰσάγων τὸν περὶ Χερρονήσου λόγον οὐδὲν προσήκοντα τῷ ἀγῶνι φησὶν «ἀνάγκη δέ ἐστι πρῶτον ἀπάντων δεῖξαι, τί ποτε ἔστι τὸ Χερρόνησον ἀσφαλῶς ἔχειν ἡμᾶς πεποιηκός», εἴτα πανουργῶν καὶ πολίτην ἐργαζόμενος τὸν Χαρίδημον, ἵνα αὐτῷ ἰσχύη ὁ περὶ τῶν νόμων λόγος, ἐπιφέρει «θεάσασθε τοίνυν, ὡς δικαίως καὶ ἀπλῶς ποιήσομαι τοὺς λόγους, ὃς εἰς μὲν ταύτην τίθεμαι τὴν τάξιν αὐτόν, ἐν ᾗ πλείστης ἂν τυγχάνοι τιμῆς, ἃ δ' οὐδ' ἡμῖν τοῖς γένει πολίταις ἐστίν, οὐδ' ἐκείνῳ δεῖν οἶμαι γενέσθαι παρὰ τοὺς νόμους». Περὶ δευτερολογιῶν, διὰ ποίας αἰτίας μερίζεται λόγος, καὶ πῶς γίνονται.

27 (t1) Δευτερολογιῶν εἶδη τάδε· ἥτοι γὰρ διὰ μέγεθος τοῦ ἀγῶνος μερίζεται ἡ κατηγορία ἢ ἡ ἀπολογία· ἢ προκατηγορήσαντός τινος καὶ προαγωνισαμένου ὁ δεύτερος λέγων αὐξήσει χρηταί, ὥσπερ οἱ Κατὰ Ἀριστογείτονος λόγοι ἔχουσιν· ἢ τὰ αὐτὰ ὁ δεύτερος λέγων οὐκ αὔξει μὲν, προστίθῃσι δέ τινα ἢ ἀφαιρεῖ, ὥσπερ κατορθῶν τὰ εἰρημένα, ὡς ἔχει ὁ τοῦ Νέστορος λόγος ἐν τῇ δευτέρᾳ ῥαψωδίᾳ μετὰ τὴν Ὀδυσσεὺς δημηγορίαν· ἢ προαγωνισαμένου ἑτέρου ὁ δεύτερος λέγων τὰ μέλλοντα δεύτερα λέγεσθαι ὑπὸ τοῦ ἀντιδίκου προκαταλαμβάνει λέγων, ὥσπερ ὁ Κατ' Ἀνδροτίωνος ἔχει, προκατηγορήσαντος γὰρ Εὐκτῆμονος, ἃ μέλλει λέγειν Ἀνδροτίων, ὁ Διόδωρος προκαταλαμβάνει. Οὗτοι τέσσαρες τρόποι δευτερολογίας. Περὶ διηγήσεως. ^[10]

28 (t) ^[t2] Οἱ παλαιοὶ διηγούμενοι διπλῇ τινι μεθόδῳ χρῶνται, ἀναφορᾷ δι' ἀσφάλειαν καὶ διὰ πίστιν βεβαίωσει, οἷον Ἴσοκράτης «Ζεὺς γὰρ Ἡρακλέα καὶ Τάνταλον γεννήσας, ὡς οἱ μῦθοι λέγουσι καὶ πάντες πιστεύουσι», τὸ μὲν «ὡς οἱ μῦθοι λέγουσιν» ἀναφορά, τὸ δὲ «καὶ πάντες πιστεύουσιν» ἢ βεβαίωσις. καὶ Εὐριπίδης «Ζεὺς, ὡς λέλεκται» ἀναφορά, «τῆς ἀληθείας ὑπο» βεβαίωσις. καὶ Ἡρόδοτος «οὕτω δὴ λέγουσι Κορίνθιοι» ἀναφορά, «ὁμολογέουσι δέ σφι Λέσβιοι» βεβαίωσις. καὶ Θουκυδίδης «λέγουσι δέ» ἀναφορά, «καὶ οἱ τὰ σαφέστατα Πελοποννησίων μνήμη παρὰ τῶν προτέρων δεδεγμένοι» βεβαίωσις. καὶ Δημοσθένης «ὡς δὲ ἐγὼ τῶν ἐν αὐτῇ τῇ χώρᾳ γεγεννημένων τινὸς ἤκουον, ἀνδρὸς οὐδαμῶς οἴου τε ψευδεσθαι, οὐδένων εἰσὶ βελτίους» καὶ τοῦτο <παρὰ> Πλάτωνος ἔλαβεν «ὡς ἐγὼ του παρὰ βασιλέως ἐλθόντος ἤκουσα, ἀνδρὸς ἀξιοπίστου». Περὶ κοινῶν διανοημάτων, πῶς αὐτὰ ἰδιώσομεν λέγοντες.

29 (t1) Οἱ παλαιοὶ κοινὰ λέγοντες διανοήματα ὁμολογίᾳ τῆς κοινότητος ἴδια αὐτῶν ποιοῦσιν. Ἴσοκράτης «ἅπαντες μὲν εἰώθασιν οἱ παριόντες ἐνθάδε ταῦτα μέγιστα φάσκειν εἶναι, περὶ ὧν ἂν αὐτοὶ ποιῶνται τοὺς λόγους· οὐ μὴν ἄλλ' εἴ τῳ καὶ ἄλλῳ ταῦτα ἤρμοσε λέγειν, καὶ ἐμοὶ προσήκει», καὶ Δημοσθένης ἐν τῷ Κατὰ Τιμοκράτους «εἰώθασι μὲν οὖν οἱ πολλοί», καὶ Αἰσχίνης ἐν τῷ Κατὰ Τιμάρχου «καὶ ὡς ἔοικεν οἱ εἰωθότες λόγοι λέγεσθαι ἐπὶ τοῖς δημοσίοις ἀγῶσιν οὐκ εἰσι ψευδεῖς· αἱ γὰρ ἴδιαι ἔχθραι πολλὰ πάνυ τῶν κοινῶν ἐπανορθοῦσι», καὶ πάλιν Αἰσχίνης ἐν τῷ Κατὰ Τιμάρχου «οὐκ ἄγνοῶ δέ, ὅτι ἃ μέλλω ἐν πρώτοις λέγειν». Ἐν δὲ τοῖς Ὀλυνθιακοῖς Δημοσθένης τῷ πρώτῳ λόγῳ, χρώμενος κοινῷ διανοήματι τῷ ἀντὶ πολλῶν χρημάτων αὐτοὺς αἰρήσεσθαι τὸ κοινῇ συμφέρον, οὐ χρηταί τῇ ὁμολογίᾳ τῆς κοινότητος, διότι πανουργῶν χρηταί, καὶ παραλείπει τὴν ὁμολογίαν, προκατασκευάζει δὲ διὰ τοῦ προοιμίου τὰ θεωρικὰ χρήματα δεῖν ἀποδοῦναι τοῖς στρατιώταις. εἰ μὲν οὖν ὁμολόγει τὴν κοινότητα, ἔφασκε δὲ λυσιτελεῖν καὶ αὐτῷ εἰπεῖν, ὑπωπτεύετο· νῦν δὲ κοινῷ χρησάμενος διανοήματι καὶ λαθὼν αὐτοὺς ὁμολογοῦντας ὕστερον ἀναμινῆσκει ἀρνεῖσθαι αἰσχυνομένους περὶ τῶν θεωρικῶν χρημάτων. διὰ τοῦτο καὶ ἐπεσφραγίσατο ἐν ἀρχῇ τὸ διανόημα οὕτως «ὅτε τοίνυν τοῦθ' οὕτως ἔχει». ἔθος δὲ Δημοσθένους ἐστίν, ὅταν τι διοικήσῃται ἑαυτῷ χρήσιμον, μὴ πρότερον ἀφίστασθαι, πρὶν ἢ ἐπισφραγίσῃται. πεποίηκε τοῦτο ἐν τοῖς τέτρασι λόγοις, ἐν τῷ

Περὶ τοῦ στεφάνου, ἐν τῷ Κατὰ Μειδίου, ἐν τῷ Κατὰ Ἀριστοκράτους, ἐν τῷ πρώτῳ τῶν Ὀλυνθιακῶν. Περὶ χρήσεως ἐπῶν ἐν πεζῷ λόγῳ. ^[30]

- 30 (τ) Κατὰ πόσους τρόπους ἐν πεζῷ λόγῳ χρήσις ἐπῶν γίνεται; κατὰ δύο, κόλλησιν καὶ παρωδίαν. καὶ κόλλησις μὲν ἐστίν, ὅταν ὁλόκληρον τὸ ἔπος εὐφυῶς κολλήσῃ τῷ λόγῳ, ὥστε συμφωνεῖν δοκεῖν· οἷον παρὰ τῷ Αἰσχίνῃ ἐν τῷ Κατὰ Τιμάρχου ἐπιστάσά που ἢ τοῦ Πατρόκλου ψυχὴ καθεύδοντι τῷ Ἀχιλλεῖ ἐπισκῆπτει περὶ τοῦ ὁμόταφος αὐτῷ γενέσθαι «οὐ γὰρ ἔτι ζωοί γε φίλων ἀπάνευθεν ἐταίρων βουλάς ἐξόμενοι βουλευόμεν» καὶ τὰ ἐξῆς, καὶ πάλιν φησὶν Εὐριπίδης «ὁ δ' εἰς τὸ σῶφρον ἐπ' ἀρετὴν τ' ἄγων ἔρωσ ζῆλωτος ἀνθρώποισιν, ὧν εἶην ἐγώ». — Κατὰ παρωδίαν δέ, ὅταν μέρος εἰπὼν τοῦ ἔπους παρ' αὐτοῦ τὸ λοιπὸν πεζῶς ἐρμηνεύσῃ καὶ πάλιν τοῦ ἔπους εἰπὼν ἕτερον ἐκ τοῦ ἰδίου προσθῇ, ὡς μίαν γενέσθαι τὴν ιδέαν· οἷον Δημοσθένους ἐν τῷ Παραπρεσβείας «ὅστις δ' ὁμιλῶν ἥδεται ταῦτα πρεσβεύων Φιλοκράτει, οὐπόποτ' ἠρώτησα γινώσκων, ὅτι ἀργύριον εἴληφεν οὗτος, ὥσπερ Φιλοκράτης ὁμολογῶν». Περὶ τῶν κεκρατηκότων ἐν τοῖς ἀκροαταῖς παθῶν. ^[19]
- 31 (τ) Πρὸς τὰ κεκρατηκότα πάθη οὐ δεῖ ἀντιτείνεῖν, ἀλλ' εἴκοντα παραμυθεῖσθαι. Ὅμηρος ἐποίησε, Θουκυδίδης ἐμιμήσατο, Δημοσθένης διεδέξατο, Ἰσοκράτης παρέδωκεν. Ὅμηρος «ἦ μὴν καὶ πόνος ἐστὶν ἀνιηθέντα νέεσθαι· καὶ γὰρ τίς θ' ἕνα μῆνα μένων ἀπὸ ἧς ἀλόχοιο ἀσχαλάῃ σὺν νηὶ πολυζύγῳ». Θουκυδίδης ἐν Περικλέους λόγῳ «δουλοὶ γὰρ φρόνημα τὸ αἰφνίδιον καὶ ἀπροσδόκητον καὶ πλείστῳ παραλόγῳ ξυμβαίνειν». Δημοσθένης «εἰ δέ τις ὑμῶν τὸν Φίλιππον εὐτυχοῦντα ὁρῶν ταύτῃ φοβερὸν προσπολεμῆσαι νομίζει, σῶφρονος μὲν ἀνδρὸς λογισμῷ χρῆται· μεγάλη γὰρ ῥοπή». Ἰσοκράτης δὲ σαφῶς οὕτως αὐτὸ παραδίδωσι «μηδὲ πρὸς τὰς τῶν παραπλησιαζόντων ὀργὰς τραχέως ἀπαντῶν, ἀλλὰ θυμουμένοις μὲν αὐτοῖς εἴκων, πεπαυμένοις δὲ τῆς ὀργῆς ἐπιπλήττων». Περὶ ὁμολογουμένων ἀδικημάτων. ^[16]
- 32 (τ) Τῶν ὁμολογουμένων ἀδικημάτων μία παραμυθία ἢ ὁμολογία καὶ ἀπολογία. Ὅμηρος τοῦτο ἐδίδασκεν, Ἡρόδοτος ἐμιμήσατο. οἷον Ἑλένη τῶν κακῶν αἰτία πᾶσι, καὶ Ἕλλησι καὶ βαρβάροις, καὶ μάλιστα τοῖς Τρωσὶν ὁμολογουμένως κακὸν ἐλήλυθε· τί οὖν ποιεῖ; ὅταν διαλέγηται τῶν Τρώων τινί, ἑαυτῆς κατηγορεῖ καὶ ὁμολογεῖ τὴν ἀδικίαν, καὶ τοῦτο οὐ μόνον αὐτῇ ἀπολογίας, ἀλλὰ καὶ ἐλέου καὶ παραμυθίας αἴτιον γίνεται· αὐτῷ γοῦν τῷ Πριάμῳ διαλεγομένη ἑαυτῆς κατηγορεῖ, ὥστε τὸν γέροντα, εἰ καὶ ἐμίσει αὐτήν, μεταβαλέσθαι καὶ ἐλεεῖν· ἀποκρίνεται οὖν «οὐ τί μοι αἰτίη ἐσσί· θεοί νύ μοι αἰτιοί εἰσι». — Καὶ παρ' Ἡροδότῳ ὁ Ἀδραστός ἐστίν, ὑπὸ Κροίσου εὐεργετηθεὶς καὶ καθαρθεὶς καὶ φύλαξ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ ἐκπεμφθεὶς εἶτα ἀποκτείνας τὸν Ἄτυν ἐν τῇ θήρᾳ καὶ τοῦ Κροίσου βοῶντος καὶ ἀγανακτοῦντος ἑαυτὸν προτείνων, κατηγορεῖ ἑαυτοῦ καὶ ἀποκτεῖναι κελεύει· ὥστε τὸν Κροῖον παρ' Ἡροδότῳ τὴν τοῦ Πριάμου φωνὴν ἀφιέναι πρὸς τὸν νεανίσκον «εἰς δέ μοι οὐ σὺ τούτων αἴτιος, ἀλλὰ θεῶν κού τις, ὅς μοι προεσήμαινεν ἐν τῷ ὄνειρῳ». Περὶ τοῦ τραγικῶς λέγειν. ^[20]
- 33 (τ) Τὸ τραγικῶς λέγειν Ὅμηρος μὲν ἐδίδασκε, Δημοσθένης δὲ ἐμιμήσατο. ὅτι μὲν γὰρ τραγῳδὸς καὶ πατὴρ τραγῳδίας Ὅμηρος, Πλάτων μαρτυρεῖ· ὅπως δ' ἐτραγῳδῆσεν ἐν τῇ ἑαυτοῦ ποιήσει, θεωρητέον. Ἰλίου ἄλῳσιν οὐκ εἶπε, τέχνην παραλιπὼν· οὐ γὰρ ἤρμοζεν αὐτοῦ τῇ τῆς ποιήσεως τραγῳδίᾳ ἐνὸς πολυχνίου πόρθησις· τί οὖν ποιεῖ; πάσης πόλεως εἶπε πόρθησιν ἐν δυσὶν ἔπεσιν «ἄνδρας μὲν κτείνουσι, πόλιν δέ τε πῦρ ἀμαθύνει, τέκνα δέ τ' ἄλλοι ἄγουσι βαθυζώνους τε γυναικάς». ἂν δ' Ἐκτωρ ἀποθάνῃ, Ἀνδρομάχη λέγει τι καὶ Ἑκάβη, ἀλλὰ καὶ Ἑλένη καὶ χορὸς Τρωάδων, καὶ πολλὰ δράματα ὡς εἶπεῖν ἀποπληροῦντα τὴν τραγῳδίαν. τί οὖν ἐκ τούτων τὸν χρηστὸν νομίσομεν Ὅμηρον λέγειν ἡμῖν; τὰ μεγάλα τῇ βραχύτητι τῆς ἐρμηνείας φυλάττει μεγάλα, τῆς συντομίας τὸ μέγεθος αὐτοῖς διασφζούσης, τὰ δὲ μικρὰ καὶ φαῦλα τῇ περιβολῇ τῶν λόγων μέγεθος προσλαμβάνει. Ταῦτα ποιεῖ Δημοσθένης καὶ οὕτω τραγῳδεῖ Φωκέων ἄλῳσιν ἔθλους ὅλου ἐν ὀλίγοις ῥήμασι λέγων «ἦν ἰδεῖν οἰκίας κατεσκαμμένας, τείχη

περιηρημένα, χώραν ἔρημον τῶν ἐν ἡλικίᾳ, γυναῖα δὲ καὶ παιδάρια ὀλίγα καὶ πρεσβύτας ἀνθρώπους οἰκτρούς» μονονουχὶ παρέφρασε τὸ Ὀμηρικόν. ἐν δὲ τῷ Κατὰ Κόνωνος αἰκίας τῆς ὕβρεως περιήγησιν ἐποίησεν ἀκριβῶς ἕκαστα διηγούμενος, δηλονότι τὴν φαυλότητα τοῦ πράγματος αἴρων εἰς μέγεθος τῇ περιττοτέρᾳ ἐρμηνείᾳ καὶ τὴν ὕβριν τραγωδῶν. Περὶ τοῦ κωμικῶς λέγειν. ^[28]

34 (τ) Τοῦ κωμικῶς λέγειν ἅμα καὶ σκώπτειν ἀρχαίως τρεῖς μέθοδοι· τὸ κατὰ παρωδίαν σχῆμα, τὸ παρὰ προσδοκίαν, τὸ ἐναντίας ποιεῖσθαι τὰς εἰκόνας τῇ φύσει τῶν πραγμάτων. τούτων παραδείγματα λάβωμεν τὰ μὲν ἐκ τοῦ κωμικοῦ, τὰ δὲ ἐκ τοῦ βίου, τὰ δὲ ἐκ τοῦ ῥήτορος. Τὸ μὲν κατὰ παρωδίαν οὕτως ἔχει «ὀλᾶς; Θέωλος τὴν κεφαλὴν κόλακος ἔχει» θέλων γὰρ εἰπεῖν «τὴν κεφαλὴν κόρακος ἔχει» διὰ τὸ τραυλὸς εἶναι δῆθεν ἀμαρτῶν τῇ φωνῇ διεκωμώδησε τὸν τρόπον. Τὸ δὲ παρὰ προσδοκίαν τοῦτο «βδελυρὸν μὲν οὖν τὸ πρᾶγμα καὶ οὐκ ἂν ἐβουλόμην λαχεῖν, ἐπειδὴ δὲ ἔλαχον» προσδοκᾷ μὲν ὁ ἀκροατὴς ἀκοῦσαι «ὑπομενῶ», φησὶ δὲ «οὐκ ἂν ἐβουλόμην». Τὸ δὲ ἐναντίως χρῆσθαι ταῖς εἰκόσι πρὸς τὰ μεγέθη τῶν πραγμάτων οὕτω γίνεται, ἐὰν μεγάλῳ μικρὸν ἀντιτιθῶμεν καὶ μικρῷ μέγα, οἷον «ἐμαχέσαντο οἱ ὄρτυγες ὡς Αἴας καὶ Ἑκτωρ» καὶ «Ἑκτωρ καὶ Ἀχιλλεὺς ἐμαχέσαντο ὡς ἀλεκτρυόνες». Τούτοις πᾶσι χρῆται Δημοσθένης ἐν τῷ Περὶ τοῦ στεφάνου· ὅθεν δηλοῦται, ὅτι κωμῳδεῖν ἐπίσταται· τῇ μὲν παρωδίᾳ οὕτως «τὸν μὲν πατέρα ἀντὶ Τρόμητος ἐποίησεν Ἀτρόμητον», τῷ δὲ παρὰ προσδοκίαν οὕτω περὶ Αἰσχίνου λέγων «οὐδὲ γὰρ ὦν ἔτυχεν ἦν, ἀλλ' οἷς ὁ δῆμος καταρᾶται», τῇ δ' ἐναντιώσει τῶν εἰκόνων οὕτως «αὐτοτραγικὸς πίθηκος, ἀρουραῖος Οἰνόμαος». Περὶ ἀμφιβολίας. ^[27]

35 (τ) ^[t2] Τοῖς μὲν πολλοῖς δοκεῖ πολλὰς ἐν τοῖς βιβλίοις ἀμφιβολίας γίνεσθαι ὑπὸ τῶν παλαιῶν· ἡμεῖς δὲ φαμέν, ὅτι οὐ δύναται ἔν τῳ παλαιῷ βιβλίῳ ἀμφιβολία εἶναι· ἀνάγκη γὰρ τὴν διάνοιαν εἶναι ἄτοπον τὴν ἑτέραν ἢ τὴν σύνταξιν τῆς λέξεως. τὸ γοῦν παρ' Ὀμήρῳ «θεοῖσι δὲ θῦσαι ἀνώγει Πάτροκλον, ὃν ἑταῖρον» τοῦτο λέγουσιν εἶναι ἀμφιβολίαν, πότερον Πάτροκλον κελεύει σφαγιασθῆναι ἢ τῷ Πατρόκλῳ προσέταξε τοῖς θεοῖς θῦσαι. καὶ τὸ «ὦ Ζεῦ, γένοιτο καταβαλεῖν τὸν σὺν ἐμέ» ἀμφίβολόν φασι εἶναι, λέγοντες καὶ τοῦτον εἶναι δύνασθαι τὸν νοῦν εὐχομένου τῷ Διὶ ὑπὸ τοῦ συὸς καταβληθῆναι· οὕτω μὲν δὴ ὁ νοῦς ἄτοπός ἐστιν, ἢ δὲ ἐρμηνεία ἄλογος. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον «στασιάσαντες δὲ ἔτη πολλά, ὡς λέγεται, ἀπὸ πολέμου τινὸς τῶν προσοίκων βαρβάρων ἐφθάρησαν» ζητοῦσιν, ὑπὸ τίνος ἐφθάρησαν, ὑπὸ τοῦ πολέμου ἢ ὑπὸ τῆς στάσεως. ἀδύνατον ὑπὸ τοῦ πολέμου εἶναι τὴν φθοράν· ὃ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν «στασιάσαντες ἀπὸ πολέμου, ἐφθάρησαν», ἵνα ἢ μὲν στάσις ἢ γεγонуῖα ἐκ τοῦ πολέμου, ἢ δὲ φθορὰ ἐκ τῆς στάσεως· οὐ δεῖ γὰρ λέγειν «ἀπὸ πολέμου ἐφθάρησαν». Τοσαῦτα περὶ ἀμφιβολίας. Περὶ ἐργασίας δημηγορίας, διαλόγου, κωμωδίας, τραγωδίας, συμποσίων Σωκρατικῶν.

36 (τ1) Δημηγορία, διάλογος, κωμωδία, τραγωδία, συμπόσια Σωκρατικὰ διὰ τινος διπλῆς μεθόδου πάντα πλέκεται. Ἡ μὲν δημηγορία ἐπιτίμησιν ἔχει καὶ παραμυθίαν, τῆς μὲν ἐπιτιμήσεως κολαζούσης καὶ παιδευούσης τὰς γνώμας τῶν ἀκουόντων, τῆς δὲ παραμυθίας τὸ λυπηρὸν ἐκβαλλούσης ἐκ τῆς ἐπιτιμήσεως. παράδειγμα ταύτης τῆς πλοκῆς πάντες οἱ Φιλιππικοὶ ἀναμιξ συγκεῖμενοι. Κωμωδίας δὲ πλοκὴ πικρὰ καὶ γελοῖα, τῶν μὲν πικρῶν σωφρονιζόντων, τῶν δὲ γελοίων παραμυθουμένων· ὅπερ καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ποιημάτων ἔστι καταμαθεῖν, οὐχ ἥκιστα δὲ ἐν τοῖς Ἀχαρνεῦσιν ὁ Ἀριστοφάνης δηλοῖ λέγων οὕτως «ὅσα δὴ δέδηγμα τὴν ἐμαυτοῦ καρδίαν» τὸ πικρόν, «ἦσθην δὲ βαιά» λέγων γελοῖον πάθος. Τραγωδίας πλοκὴ οἶκτος καὶ θαῦμα, ὅπερ ἔστι καταμαθεῖν καὶ ἐκ τῶν τραγωδιῶν, οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ ἀπὸ τῶν Ὀμήρου· τοῦτον γὰρ ἔφη ὁ Πλάτων πατέρα τραγωδίας εἶναι καὶ χορηγόν· εὐρήσομεν οὖν ἐν τοῖς προοιμίοις αὐτοῦ ἀναμιξ οἶκτον καὶ θαῦμα. Συμποσίου Σωκρατικοῦ πλοκὴ σπουδαῖα καὶ γελοῖα καὶ πρόσωπα καὶ πράγματα, ὥσπερ καὶ ἐν τῷ Ξενοφῶντος καὶ ἐν τῷ Πλάτωνος Συμποσίῳ. ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Κύρου παιδείᾳ φησὶ Ξενοφῶν «ἀεὶ μὲν οὖν ἐπεμελεῖτο ὁ Κύρος,

ὁπότε συσκηνοῖεν, ὅπως εὐχαριτώτεροί τε λόγοι ῥηθήσονται καὶ παρορμῶντες εἰς ἀρετήν». Διαλόγου πλοκή ἠθικοὶ λόγοι καὶ ζητητικοί. ὅταν ἀναμίξης προσδιαλεγόμενος καὶ ζητῶν, οἱ ἠθικοὶ παρεμβληθέντες λόγοι ἀναπαύουσι τὴν ψυχὴν, ὅταν δ' αὖ ἀναπαύσεται, ἐπάγεται ἡ ζήτησις, ὥσπερ ἐν ὀργάνῳ ἡ τάσις καὶ ἄνεσις γίνεται. Περὶ ἀποφάσεως. ^[33]

- 37 (τ) Ἡ ἀπόφασις τῇ καταφάσει ποτὲ μὲν τὸ ἴσον δύναται, ποτὲ δὲ τὸ ἔλαττον, ποτὲ δὲ τὸ πλεόν. ἴσον μὲν, ὅταν δι' ἐγγύτητα τῆς λέξεως φεύγων τις τὴν ταυτότητα μεταβάλλῃ τὴν λέξιν· οἷον «θύων τε γὰρ φανερός ἦν καὶ μαντικῇ χρώμενος οὐκ ἀφανὴς ἦν», ταὐτὸ ἐδήλωσεν. ἔλαττον δὲ καὶ πλεόν ἦτοι ὑποστελλομένων ἡμῶν δι' ἀσφάλειαν ἢ ἐπιτεινόντων δι' αὐξήσιν κατὰ ἥθους προσθήκην· οἷον «ὦ ξεῖν', ἐπεὶ οὔτε κακῷ οὔτ' ἄφρονι φωτὶ ἔοικας» ἐνταῦθα τὸ 'οὐ κακῷ καὶ ἄφρονι' ἔλαττόν ἐστι τοῦ 'ἀγαθῷ καὶ φρονίμῳ'· οὐ γὰρ δὴ οἶδεν αὐτόν, ἵνα αὐτῷ ταῦτα μαρτυρῇ, ἀλλ' ἱκανὴν φιλοφροσύνην εἶναι νομίζει κακίαν ἀφελεῖν, οὐχὶ ἀρετὴν προσθεῖναι. ὅταν δὲ λέγῃ «ἐπεὶ οὐ μιν ἀφαιρότατος βάλ' Ἀχαιῶν», μεῖζον ἢ ἀπόφασις δηλοῖ τῆς καταφάσεως· τὸν γὰρ πάνυ ἰσχυρὸν δεῖξαι θέλει. ὁμοίως δ' ἔχει καὶ τὸ «οὐδ' ἄρα τῷ γε ἰδὼν γήθησεν Ἀχιλλεύς»· τὸ γὰρ λίαν λελυπῆσθαι τῇ ἀποφάσει δεδήλωκεν. ^[15]